

SIGNALENBUNDEL KANSARMOEDE

DOOIN

00

Hoe ga je te werk?

01

Observeer en bespreek

02

Onderneem en maak afspraken

03

Externe partners

04

Evalueer en koppel terug

Een leerling en diens gezin bevinden zich mogelijk in een kwetsbare situatie indien er problemen zijn op meer dan 2 levensdomeinen en zij drempels ervaren om de stap naar hulp te zetten.

HOE GA JE TE WERK?

STAP 1 : OBSERVEER EN BESPREEK

Op **basis van je observaties maak je je zorgen** over een leerling in de klas. Je vermoedt dat (kans)armoede aan de basis zou kunnen liggen.

Je vult de signalenkaart in, bijgestaan door (zorg)collega's. Indien een signaal aanwezig is bij de leerling, kruis je het vakje aan. Wanneer er verschillende vakjes zijn aangekruist, kan dit wijzen op (kans)armoede. Het is niet de bedoeling dat je deze signalenkaart overloopt met de ouders (of de leerling).

Wanneer de leerling broers of zussen in een andere klas heeft, kan het zinvol zijn om je bezorgdheden te bespreken met deze collega('s) en een breder beeld van de situatie te krijgen.

STAP 2: ONDERNEEM EN MAAK AFSPRAKEN

Je bekijkt binnen het zorgteam wat jullie, als school, reeds **doen en wat jullie nog kunnen opnemen**. Je maakt hierbij concrete **afspraken** over wat de leerkracht, zorg, directie zal doen. Je kan hierbij beroep doen op de **ondersteuning vanuit het CLB**.

Communiceer hierover met de **ouder(s) EN de leerling** (afhankelijk van de leeftijd). Spreek af met de ouder(s) wat je kan en mag doen. Dit gebeurt het best door wie het nauwst contact heeft met de ouder(s).

STAP 3: EXTERNE PARTNERS

Schakel **externe ondersteuning** in, indien nodig. Een overzicht is terug te vinden achteraan deze folder.

STAP 4: EVALUEER EN KOPPEL TERUG

Je **evalueert** de gezette stappen met de betrokken partners tijdens een volgend overleg. Verloopt alles naar wens? Goed gedaan! Moeten er nog (extra) stappen gezet worden? Ga dan terug naar stap 3.

01. OBSERVEER EN BESPREEK

LEERLING IN HET GEZIN

- ☐ Eénoudergezin
- ☐ Migratieachtergrond
- ☐ Ouders beheersen de taal niet
- ☐ Laaggeschoolde ouders of werkloosheid
- ☐ Leerling heeft weinig/geen begeleiding bij het maken van huiswerk in de thuissituatie
- ☐ Beschikt over onvoldoende leermiddelen om huiswerk te maken (bv. computer, internet, enz.)
- ☐ Gezondheidsproblemen bij de ouders (lichamelijk of psychisch)
- ☐ Leerling groeit niet op in eigen gezinsverband (bv. tehuis, pleeggezin, asielcentrum, enz.)
- ☐ Veel conflicten, familieruzies

LEERLING OP SCHOOL

- ☐ Geen of weinig leesmateriaal
- ☐ Neemt niet deel aan betalende schoolactiviteiten
- ☐ Verandert vaak van school
- ☐ Leerling heeft onwettige afwezigheden
- ☐ Leerling heeft schoolspullen vaak niet bij (bv. zwemgerief, sportkledij, boekentas...)
- ☐ Leerling presteert wisselvallig

VRIJE TIJD

- ☐ Geen lid van een club/vereniging
- ☐ Verjaardagen worden niet gevierd
- ☐ Weinig of geen contact met vrienden buiten de schoolmuren.
- ☐ Gaat nooit op vakantie/uitstap

GEZONDHEID EN HYGIËNE

- ☐ Draagt lang dezelfde kleren
- ☐ Draagt geen propere schoenen
- ☐ Slechte persoonlijke hygiëne, onverzorgd voorkomen
- ☐ Kledij van de leerling is niet aangepast aan seizoen/maat
- ☐ Leerling is regelmatig ziek (bv. chronische verkoudheid, hoest...)
- ☐ Vaak lichamelijke of psychische klachten
- ☐ Leerling heeft geen tussendoortjes mee
- ☐ Leerling heeft vaak geen middagmaal mee
- ☐ Leerling ontbijt vaak niet voor school

COMMUNICATIE OUDERS

- ☐ Ouders komen niet naar oudercontacten
- ☐ Ouders werken niet mee bij problemen
- ☐ Betalen schoolrekeningen niet of te laat
- ☐ Reageren niet op brieven, tekenen geen nota's of rapporten
- ☐ Reageren niet op doorverwijzingen naar tandarts, oogarts, logopedist,..
- ☐ Schuiven hun taken door naar hun kinderen (bv. afspraken maken, tolken...)

OPMERKINGEN

.....

.....

.....

.....

.....

.....

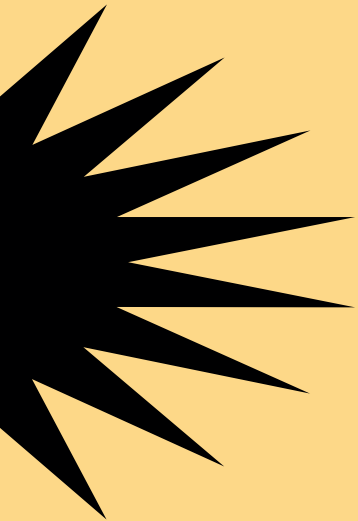
.....

02. ONDERNEEM EN MAAK AFSPRAKEN

ALGEMEEN

- **Deel je bezorgdheden** steeds met een zorgcollega of iemand van directie. Geef ook steeds relevante informatie door.
- **Licht de leerling steeds in (afhankelijk van de leeftijd)** over wat je de ouders zal vertellen. Zo weet het waar het aan toe is. Het is mogelijk dat leerlingen het hier niet altijd mee eens zijn. Erken hun emoties en wijs hen op de realiteit: 'Ik dien voor jou te zorgen als leerkracht, daarvoor moet ik met je ouders in gesprek gaan rond...'
- De **regie** ligt bij de ouder(s). Als leerkracht kan je je bezorgdheid uiten en de ouder(s) richting de nodige ondersteuning wijzen.
- Stel je grenzen en bied ondersteuning (aan) binnen je eigen mogelijkheden. Contacteer een collega en/of externe partner wanneer je twijfels hebt.

Armoede bespreekbaar maken is niet evident. Er kan sprake zijn van schaamte en het onderwerp wordt vaak uit de weg gegaan. Probeer dit als leerkracht toch aan te kaarten. Alleen zo kan er verandering komen.

TIJDENS HET GESPREK

- Creëer een **veilige omgeving** voor de leerling/het gezin om te praten. Vraag dit spontaan: 'Kan ik je even spreken over mijn bezorgdheden' of plan een gesprek 'Kunnen we een moment afspreken om even samen te zitten?'.
- Vul het verhaal van de ander niet in. **Begin vanuit jezelf:** *'Ik merk op dat ...'* 'Mag ik je daarover iets vragen?'
- Baseer je op **feiten** in plaats van oordelen. Bv. 'Je ziet er niet zo fris uit', kan je vervangen door 'er zitten vlekken op je kleren' of 'je ziet er bleek uit vandaag'.
- Gebruik **open vragen**, zoals Wat? Waar? Wie? Hoe? Welke? Geen waarom- vragen (gezien deze bedreigend kunnen overkomen), gesloten en/of suggestieve vragen ('Vindt u ook niet dat?').
- **Luister, vat samen en vraag door** indien gewenst. Dit nodigt uit om verder te praten. Toon dat je luistert door te knikken, alert te zijn, ... en **erken gevoelens** die je waarneemt bij de ander: *'Dat lijkt me zeer moeilijk voor je, ik kan het zien, ...'*
- **Laat de kwaadheid, frustratie, verdriet even zijn maar niet te lang.**
- Start altijd vanuit de **ik-boodschap** en ga na of je dit juist interpreteert.
- Vraag naar **voorbeelden**: *'Wat bedoel je met ...?'*
- Vraag naar de **gewenste situatie**: *'Hoe zou je graag hebben dat ...?'*
- Vermijd discussie, **zoek een gedeeld doel**: *'We willen beide...'*
- Luister **tussen de regels** door, wat wordt er niet gezegd? *'Ik merk op dat dit u raakt, klopt dit?'*
- Durf **stilte** laten.

HOUDING

- Er zijn geen moeilijke leerlingen maar **leerlingen die het moeilijk hebben**.
- **Toon** genegenheid, tederheid, begrip en respect.
- Hou rekening met de **verschillen thuis en op school**, zoals cultuur, taal, waarden, enz.
 - Niet iedereen slaagt erin om de juiste woorden te vinden om zich te uiten. Bij sommige leerlingen komen gevoelens gemakkelijker naar buiten door muziek, spel, media, beeld, enz.
 - Toon begrip en respect ook al ben je het er niet mee eens.
 - Wat voor jou de beste oplossing lijkt, kan anders zijn voor het gezin. Wat voor jou alarmerend lijkt, kan niet zo zijn voor het gezin.
- Ga het gesprek aan zonder oordeel, **benoem enkel wat je observeert**. Gezinnen in kansarmoede hebben vaak andere dingen aan hun hoofd dan huiswerk, op tijd op school zijn, ... zeker naar het eind van de maand toe.
- De **leerling is niet verantwoordelijk** voor de situatie/houding/acties van diens ouders.
- **Elke leerling is anders** en dient niet te voldoen aan onze verwachtingen/ die van de maatschappij.
- Praat niet OVER kwetsbare gezinnen, **praat MET hen**, luister naar hun verhaal. Je hoeft niet onmiddellijk met een oplossing te komen. Het gegeven dat iemand luistert, kan al veel betekenen.

ACTIES

- **Verken verschillende levensdomeinen.** Gezinnen hebben verschillende waarden, normen, gewoontes, ... De leerling kan de situatie anders interpreteren dan de ouders en andersom.
- Zet in op **informele contacten** met het gezin, bv. aan de schoolpoort, ...
- **Blijf** observaties en gevolgen **benoemen** bij de leerling en het gezin. Hierdoor breng je realiteit binnen in hun leefwereld.
- Wacht niet tot het oudercontact om zaken aan te kaarten, doe dit ook **tussendoor** zodat dit niet overweldigend is voor de ouders.
- **Benoem** niet enkel wat er misloopt maar ook **wat er goed gaat**.
- Leg de **focus op het gedrag** van de leerling, niet op diens persoon, zoals bv. je bent niet flink, je bent stout, ...
- Creëer een omgeving waarin de leerlingen zich **veilig** voelen en kunnen praten.
- Plan **leerlingcontacten** voor iedereen. Eén op één contacten kunnen echt nodig zijn voor sommigen.
- **Blijf signaleren** naar de zorgcollega, directie, ... en vraag een terugkoppeling rond genomen acties.

Scan voor meer tips
rond het aanpakken
van moeilijk gedrag.

03. EXTERNE PARTNERS

Naast de ondersteuning vanuit het CLB kan je ook beroep doen op een aantal externe partners.

SAMENWERKINGS VERBANDEN

Tussen de diensten van het **CAW**, de **Diensten Maatschappelijk Werk van de Mutualiteiten**, het **Huis van het Kind**, **Kind & Gezin** en de **OCMW's/ Sociale Huizen** is er een nauwe samenwerking.

Bevraag de ouder(s) of zij reeds **gekend** is (zijn) bij één van bovenstaande partners. Zo ja, kan je mits toestemming van de ouders, contact opnemen met deze partner en je bezorgdheden uiten.

Indien de ouder(s) **niet gekend** is (zijn) bij één van deze diensten, kan je hem/haar (hen) motiveren en/of ondersteunen om deze stap te zetten. Ga na of de ouder(s) drempels ervaren.

Elementen zoals de afstand tot een dienst, openingsuren, vertrouwen, bekendheid enz. kunnen een dienst **meer of minder toegankelijk** maken voor de ouder(s). Bij elke partner zal de ouder(s) warm onthaald worden en nemen de diensten onderling contact op met elkaar om zo tegemoet te komen aan de noden van het gezin.

Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW)

T 055/61.20.10: **Consultlijn voor hulpverleners**

T 0800/13.500: **Telefonisch Onthaal
Volwassenen (cliënten)**

Mail: onthaal.zottegem@cawoostvlaanderen.be

T 055/61.29.16: **Onthaal JAC (12-25jaar)**

Mail: jac.vlaamseardennenpanacea@cawoostvlaanderen.be

Dienst Maatschappelijk Werk van je Mutualiteit

Zoek via de website naar een kantoor in jouw buurt!

www.cm.be

www.helan.be

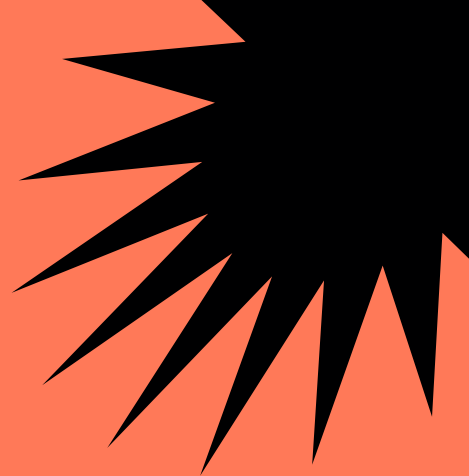
www.lm-ml.be

www.nzvl.be

www.vnz.be

www.solidaris-vlaanderen.be

Huis van het Kind

Regio Brakel - Lierde - Oosterzele - Sint-Lievens-Houtem - Zottegem

Kloosterstraat 40, 9620 **Zottegem**

T 09/339.04.10

Mail: huisvanhetkind@ocmw.zottegem.be

Regio Herzele

Zorgdorp, Kloosterstraat 42, 9550 **Herzele**

T 053/60.33.14

Mail: huisvanhetkind@herzele.be

OCMW / Sociaal Huis

Marktplaats 26, 9660 **Brakel**

T 055/43.15.09

Mail: SocialeDienst@brakel.be

Kloosterstraat 42, 9550 **Herzele**

T 053/60.33.14

Mail: sociaal.huis@herzele.be

Nieuwstraat 19, 9570 **Lierde**

T 055/43.10.18

Mail: ocmw.lierde@ocmwlierde.be

Gootje 2, 9860 **Oosterzele**

T 09/362.40.30

Mail: info@ocmwoosterzele.be

Molenkouter 37, 9520 **Sint-Lievens-Houtem**

T 053/73.74.16

Mail: onthaal@ocmwsintlievenshoutem.be

Deinsbekestraat 23, 9620 **Zottegem**

T 09/364.57.50

Mail: sociaalhuis@ocmw.zottegem.be

Kind & Gezin

Kloosterstraat 40, 9620 **Zottegem**

Kloosterstraat 42, 9550 **Herzele**

T 078/15.01.00

Maak je je zorgen om een kind/gezin waarbij nog een jongere broer en/of zus (0-3 jaar) aanwezig is of mama zwanger is? Mits akkoord van de ouder(s) kan er contact opgenomen worden via ondersteunendefuncties.nizo@opgroeien.be met in cc ninove.zottegem@kindengezin.be

WIE KAN WAAR TERECHT?

Het is niet steeds evident om een gezin door te verwijzen naar de juiste hulp- en dienstverlening. Hieronder een bondig overzicht van 5 organisaties die eerder werden beschreven. Verwijs niet zomaar door maar neem, indien mogelijk, samen contact op met de ouders.

Inkomen, administratie en juridische info

DMW

- Tegemoetkoming personen met een handicap
- Zorgbudget
- Sociale voordelen en snippervoorzieningen
- VAPH
- Vroegtijdige zorgplanning

OCMW

- Administratieve ondersteuning
- Materiële ondersteuning
- Verschillende premies
- Leefloon, budgetbegeleiding, budgetbeheer en collectieve schuldregeling
- Financiële steun
- Juridisch advies

Wonen, werken en onderwijs

CAW

- Dak- en thuisloosheid
- Precaire verblijfssituaties

DMW

- Thuiszorg
- Sociale voordelen en snippervoorzieningen
- VAPH
- Opvangmogelijkheden (niet VAPH)

OCMW

- Materiële ondersteuning
- Thuiszorg
- Wonen en energie
- (Sociale) tewerkstelling

Huis van het Kind*

- Lokaal Loket Kinderopvang
- De Katrol

Relaties, gezin en opvoeding

CAW

- Familiaal geweld
- Conflictueuze relaties en scheidingen
- Kwetsbare jongeren en jongvolwassenen
- Ouderen-misbehandeling

DMW

- Sociale voordelen en snippervoorzieningen
- VAPH
- Ouderen-misbehandeling

OCMW

- Materiële ondersteuning

Huis van het Kind*

- Infopunt voor ouders
- Opvoedingsconsulent
- Ontmoeting
- Twinkeltje

Kind & Gezin

- Spreekuur opvoedingsondersteuning (0-3jaar)

Welzijn en gezondheid

CAW

- Psychosociale vragen
- Slachtoffers
- Dader en detentie
- Kwetsbare jongeren en jongvolwassenen
- Ouderen-misbehandeling

DMW

- Tegemoetkoming personen met een handicap
- Sociale voordelen en snippervoorzieningen
- VAPH
- Persoonlijke en psychologische problemen
- Vroegtijdige zorgplanning
- Ouderenmisbehandeling

OCMW

- Thuiszorg
- Psychologische ondersteuning (aanbod varieert per OCMW)

Huis van het Kind*

- Infopunt voor ouders

Kind&Gezin

- Consultaties
- Huisbezoeken

Professioneel en sociaal netwerk

DMW

- Sociale voordelen en snippervoorzieningen
- VAPH

Huis van het Kind*

- Ontmoeting

Vrije tijd, cultuur, ontspanning, zingeving en mobiliteit

DMW

- Sociale voordelen en snippervoorzieningen
- VAPH

Dienst vrije tijd, cultuur en sport

- Vraag info bij de dienst van je gemeente of via het OCMW voor het aanbod.

Huis van het Kind*

- ZIBO (buitenschoolse opvang en vakantieopvang)
- Speel-o-theek (BIB voor speelgoed)

04. EVALUEER EN KOPPEL TERUG

- Spreek momenten af om de situatie te evalueren en bij te sturen waar nodig, binnen jullie team, maar ook met het gezin.
- Lijkt de leerling/het gezin verder aan de slag te gaan met de aangeboden hulp? Bekrachtigen hierin! Blijken er nog steeds moeilijkheden op verschillende domeinen? Ga terug naar stap 3 en bekijk of de aangeboden hulp past bij de vraag en/of nood van de leerling/het gezin.
- Het is voor sommige leerlingen/gezinnen moeilijk om hulp te vragen en te ontvangen. Afhankelijk van hun eigen krachten kan je hier ondersteuning bij bieden.
- Respecteer de beslissing van de leerling/het gezin ook al zijn jullie het niet eens. Maak wel steeds de afweging wat in het beste belang is van de leerling.
- Misschien slaag je er niet in om veranderingen teweeg te brengen in de thuissituatie, maar blijf dan werken aan die veilige omgeving voor elke leerling in jouw klas. Als leerkracht maak je écht een verschil. Wees die leerkracht waarnaar de leerlingen later als volwassenen terugkijken en denken: 'Die zag mij, die gaf om mij en geloofde in mij.'

Deze brochure is tot stand gekomen binnen de samenwerking van volgende partners: CAW, Diensten Maatschappelijk Werk van de Mutualiteiten, Huis van het Kind Zottegem, Kind & Gezin en het OCMW / Sociaal Huis binnen de Eerstelijnszone Panacea.

